

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-82-8>

Гриза А. С.

Одеська національна академія харчових технологій

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглянуто теоретичні та практичні аспекти управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств агропродовольчого сектору, зокрема підприємств харчової промисловості України. Особливу увагу приділено проблемі перетворення країни із сировинного придатку на країну – постачальника їжі за рахунок виходу на зовнішні ринки з пропозицією готової продукції з доданою вартістю. Звернено увагу на показники динаміки обсягів експортно-імпортних операцій сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр. як критичних для нормального функціонування економіки країни та її бізнес-суб'єктів. Виділено проблеми на рівні держави та підприємств харчової промисловості, які гальмують виведення країни із «сировинної залежності» експорту та є каменем спотикання для розширення фінансових горизонтів. Обґрунтовано напрями стимулювання та розвитку органічного сільськогосподарського виробництва. Розроблено пропозиції щодо ведення політики перерозподілу ресурсів та дотримання механізму раціонального протекціонізму у відношенні сировинного експорту як орієнтиру для всіх учасників вітчизняного ринку.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, експорт сировини, експорт готової продукції, управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Постановка проблеми. Глобалізація та інтернаціоналізація економічної діяльності є невід'ємною частиною економіки розвинених країн, де питання сировинного експорту як переважачого вирішилося у бік пропозиції на зовнішні ринки готової продукції з доданою вартістю.

Підприємства харчової промисловості України не повною мірою використовують свій виробничий потенціал, адже сьогодні головними статтями експорту є сировинна продукція та продукція первинної обробки. Більша частина виробництва продуктів харчування в Україні забезпечується малими та середніми підприємствами, які не вмотивовані співпрацювати між собою з метою забезпечення стабільного рівня якості та обсягу постачання, якого потребує світовий ринок, отже, домінуючу роль відіграють великі компанії. Актуальним є ключове питання, як із «сировинного придатку» країну вивести у бік «постачання їжі» (постачальника продукції, виробництва якої буде відрізнятися своєю технологічністю, універсальністю та корисністю для здоров'я).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що стосується ведення безпечної зовнішньоекономічної діяльності із позиції агропродовольчого виміру задля блага країни та суспільства є доволі обширною. Нині можна зустріти ґрунтовні дослідження, присвячені феномену організації зовнішньої торгівлі та спільного виробництва товарів і послуг, серед яких – монографія О. Павлова [1], колективна праця Н. Глухої, С. Холод, І. Шкури, О. Євтушенко, О. Задой [2]. Проблематиці управління зовнішньоекономічною діяльністю на рівні експортно-імпортних операцій та забезпечення їх балансу присвячено актуальну комплексну працю Томаса А. Кука, Келлі Рая [3], адже завдяки саме експорту й імпорту продукції підприємства мають можливість вийти на новий рівень свого функціонування, тим самим розширюючи фінансові горизонти для подальшого інвестування, а країна – отримати певні конкурентні позиції на світовому ринку. Лише окремі дослідження на зразок праці М. Серпухова [4] сфокусовано на специфічних проблемах, які стосуються проблематики порушення рівноваги товарних потоків, а саме неконтрольованого зростання експорту сировини з упущенням економічної

вигоди від виробництва готової продукції харчового сегменту. Стосовно реанімації кредитування доцільною для вивчення є праця В.В. Немченко та Г.В. Немченко [5] щодо використання «нових» принципів кредитування, таких як екологічність й інноваційність, які можуть бути перенесені у площину активізації фінансових можливостей підприємств харчової промисловості для виведення країни із «сировинної залежності».

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Специфіка досліджень у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств агропродовольчого сектору вимагає активної участі всіх зацікавлених сторін, а саме держави, бізнесу, науковців. Дана стаття стосується обґрунтування важливості активізації невикористаного виробничого потенціалу підприємствами харчової промисловості з метою подолання безконтрольного зростання сировинної експортоорієнтованості країни, адже апогеєм даної тенденції може стати «вимивання» національних ресурсів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є винайдення найбільш оптимального вектору та розумного підходу до оптимізації управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств харчової промисловості з обґрунтуванням того, як із сировинного придатку перетворити країну на постачальника їжі.

Досягнення мети статті передбачає роботу над такими завданнями: обґрунтування необхідності та важливості дотримання встановленого економічною наукою механізму підтримки рівноваги товарних потоків; аналіз динаміки обсягів експортно-імпортних операцій сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр.; виділення проблем на рівні держави та підприємств, які гальмують виведення країни із «сировинної залежності» експорту з обґрунтуванням напрямів стимулювання та розвитку органічного сільськогосподарського виробництва; формулювання пропозицій щодо ведення політики якісного перерозподілу ресурсів та дотримання механізму раціонального протекціонізму як орієнтиру для всіх учасників вітчизняного ринку.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоторговельна діяльність включає зовнішню торгівлю,

науково-технічне співробітництво, спільне виробництво товарів і послуг. У міжнародній торгівлі діють механізми підтримки рівноваги товарних потоків, що забезпечує певну взаємовигідність міжнародного обміну продуктами праці. Але чим більше країна продає сировини, тим більше вона змушена ввозити готової продукції, тим менша частина ринку доступна для її обробної промисловості.

Останніми роками Україна почала стрімко нарощувати розміри експорту сировини сільськогосподарського призначення, тим самим входячи у ТОП-3 країн світу. З одного боку, це гідний уваги результат, але з іншого – невдовзі це може вилитися у кризу вичерпання природних ресурсів та збільшення розмірів імпорту з порушенням торговельного балансу. Сьогодні для економіки України та підприємств харчової промисловості постає виклик «сировина проти високих технологій». І ця тенденція не може не викликати занепокоєння. Розглянемо на підтвердження деякі цифри та прокоментуємо їх.

Динаміку обсягів експортно-імпортних операцій сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр. зображено на рис. 1.

Беручи до уваги дані рис. 1, зауважимо, що разом зі зростанням обсягів експортно-імпортних операцій останніми роками саме експорт сировини з України хронічно випереджає експорт кінцевого продукту – готової до споживання продукції. Характеризуючи коротко головні позиції імпорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України, уточнимо, що вони представлені такими категоріями, як риба морожена, насіння соняшнику, цитрусові, олія пальмова, банани, кукурудза. Серед головних партнерів України по імпорту виступають країни ЄС (Польща, Німеччина, Туреччина, Італія, Франція, Норвегія) – 37,0%; Африки (Мороко, Туніс, Єгипет, Лівія) – 12,4%; Середнього Сходу (Туреччина, Іран, Ізраїль, Ірак, Саудівська Аравія) – 17,4%; Азії (Китай, Корея, Узбекистан) – 9,8%; Південно-Східної

Азії (Бангладеш, Індія, Таїланд, Філіппіни, Індонезія) – 17,5%; Євразійського економічного союзу (Росія, Білорусія, Казахстан, Вірменія, Киргизстан) – 4,9% [7].

Більш детальним видається доцільність вивчення структури та динаміки експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України за період 2010–2019 рр., зважаючи на поточний стан справ щодо сировинного потенціалу країни, який має бути експортовано все-таки з розумом (табл. 1).

Таблиця 1

Структура та динаміка експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр.

Роки	Сировина	Первинна обробка	Готова продукція	Всього
2010 (\$млрд) (у %)	4,0	3,3	2,6	9,9
	40,4	33,3	26,3	100
2011 (\$млрд) (у %)	5,6	4,1	2,9	12,6
	44,4	32,5	23,1	100
2012 (\$млрд) (у %)	9,4	5,1	3,1	17,8
	52,8	28,7	17,4	100
2013 (\$млрд) (у %)	9,1	4,5	3,3	16,9
	53,8	26,7	19,5	100
2014 (\$млрд) (у %)	9,1	5,1	2,3	16,5
	55,2	30,9	13,9	100
2015 (\$млрд) (у %)	8,3	4,5	1,6	14,4
	57,6	31,3	11,1	100
2016 (\$млрд) (у %)	8,4	5,1	1,6	15,1
	55,6	33,8	10,6	100
2017 (\$млрд) (у %)	9,6	5,9	2,2	17,7
	54,2	33,4	12,4	100
2018 (\$млрд) (у %)	10,4	6,0	2,0	18,4
	56,5	32,6	10,9	100
2019 (\$млрд) (у %)	11,6	8,5	2,1	22,2
	52,3	38,2	9,5	100

Джерело: складено автором на основі [6]

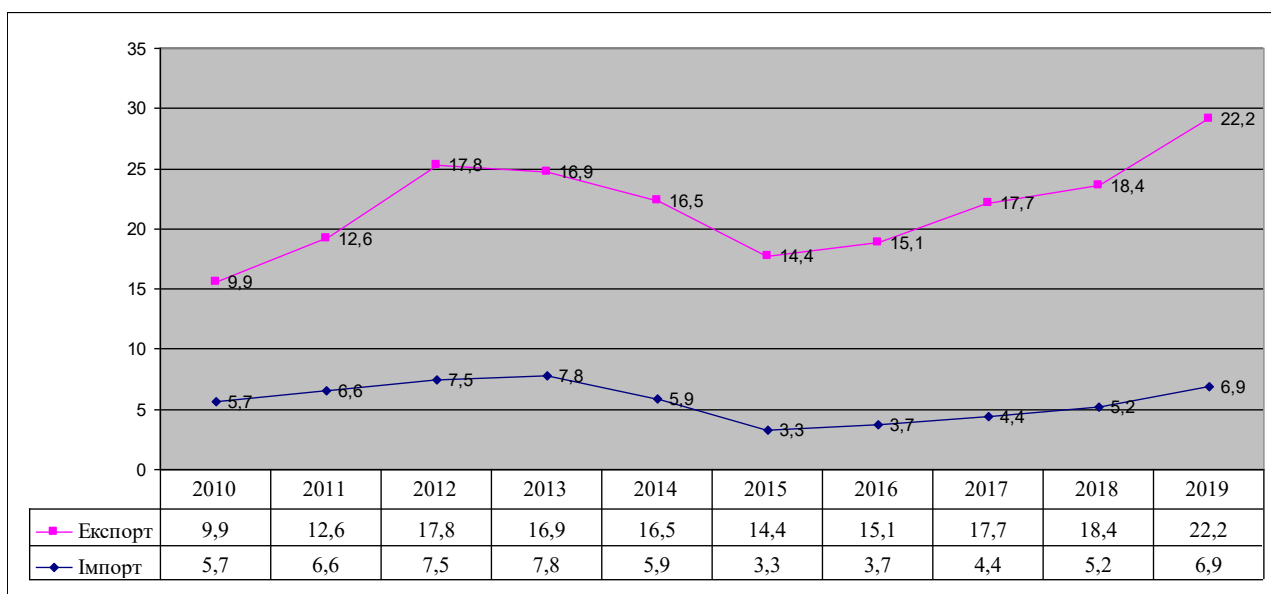

Рис. 1. Динаміка імпорту/експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр. (\$млрд)

Джерело: складено автором на основі [6; 7]

Таблиця 2

Ключові позиції експортоорієнтованої сировини з України

Назва сировини	Експорт, (\$млн)	Рейтинг серед виробників	Рейтинг по експорту
Соняшникова олія	4113	1	1
Кукурудза	3506	6	4
Пшениця	3004	8	5
Ріпак	1011	5	2
Соняшникова мука	922	1	1
Соя	831	8	6
Ячмінь	682	5	4
М'ясо птиці	507	17	7
Білий цукор	217	14	9
Соевий шрот	162	23	8
Соева олія	153	24	8
Вершкове масло	129	9	5
М'ясо великої рогатої худоби	125	21	14
Волоські горіхи	117	4	3
Ріпакова олія	112	13	7
Сухе молоко, крем	59	11	8

Джерело: складено автором на основі [7]

За результатами табл. 1. та рис. 2 чітко простежується висхідна динаміка експорту сировини, тоді як експорт готової продукції останні роки тільки демонструє низхідну динаміку. Звісно, на це є низка причин, головна з яких – фізична неможливість малого та середнього бізнесу фінансово й юридично подолати український кордон та інтегруватися безболісно у світове бізнес-середовище.

Згідно з даними Державної служби статистики України, понад половина вітчизняного експорту – це сировина, яка має попит у всьому світі. Тоді як інші країни активно експортують готову продукцію. Для порівняння наведемо деякі цифри. Так, Італія експортує сухарі, а Україна – пшеницю (0,20 дол. за 1 кг пшениці/3 дол. за італійські сухарі, грінки); у Франції вино коштує мінімум у 15–20 разів дорожче, ніж український експортований виноград (1,5 дол. за 1 кг винограду/25–30 дол. за одну пляшку ігристого вина); у Білорусії яблучний сік коштує у три рази дорожче, ніж продані українські яблука (0,5 дол. за 1 кг яблук/1,5–2 дол. за відбірний сік); у Єгипті соєві боби коштують у п'ять разів дорожче, ніж експортована соєва маса з України (0,5 дол. за 1 кг соєвих бобів/2,5 дол. за 1 кг соєвого масла) тощо [8].

Стосовно ролі у світовому АПК, то станом на кінець 2019 р. Україна мала таку картину щодо експорту стратегічно важливої для країни сировини (табл. 2).

Як видно з табл. 2, така сільськогосподарська продукція, як соняшникова олія та соняшникова мука, ріпак і волоські горіхи, кукурудза, ячмінь та пшениця займають лідируючі позиції у вітчизняному рейтингу експорту. Серед головних партнерів України по експорту – країни Азії (Індія, Китай, Туреччина, Іран, Ізраїль) – 7,8%; Європа (Нідерланди, Іспанія, Італія, Польща, Німеччина) – 5,65%; Африки (Єгипет, Туніс, Марокко, Лівія, Алжир) – 2,47%; країни СНД (Білорусь, Грузія, Молдова, Азербайджан, Казахстан) – 1,58%. Серед лідерів – ЄС, Індія, Єгипет та Китай [7].

Представлена вище статистична інформація дає змогу говорити про суттєві недоліки наявної зовнішньоекономічної політики України, де потенціал країни щодо нарощування обсягів експорту продукції з доданою вартістю не використовується як слід. Про це свідчить успішний досвід розвинених країн, які вже давно вийшли на шлях збереження ресурсів та гуманного розпорядження на користь не тільки потреб населення планети та власних амбіцій, а й забезпечення спадку для нащадків, адже такі ресурси, як надра і біологічні ресурси, вичерпні, це лише питання часу.

Займання лідируючих позицій в експорті сировини ніяк не забезпечить Україні процвітання, адже спрацьовує відома аксіома: обсяги експорту

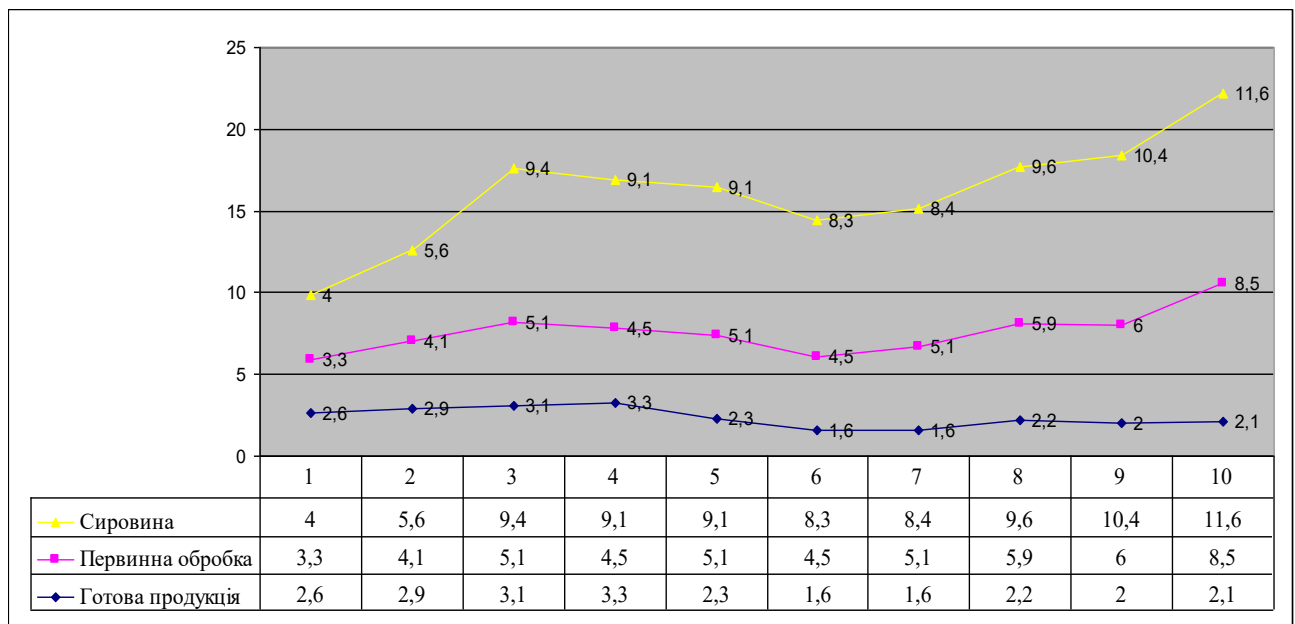

Рис. 2. Динаміка експорту сільськогосподарської продукції, харчової та переробної промисловості з України у 2010–2019 рр. (\$млрд)

Джерело: складено автором на основі [6]

та його дохідність є категоріями, не пов'язаними прямо пропорційно. Досвід таких країн, як Китай, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, скоріше виняток, аніж закономірність. Розвиток на технологічній основі, а згодом і продаж готової продукції відкрив «зелене світло» цим країнам до процвітання та збагачення. Саме тому експорт сировини, на який «підсіла» Україна як на наркотик, має бути спрямовано відповідним державним інструментарієм лише задля підтримки торговельної рівноваги. Тоді як недопущення виробничої, технологічної, робітничої деградації є пріоритетом у забезпеченні повноцінної готової продукції з доданою вартістю. Механізм рівноваги, який потрібен сьогодні Україні, має стати перш за все механізмом, дія якого буде спрямована на стимулювання науково-технічного розвитку підприємств харчової промисловості, розкриття інтелектуального потенціалу.

Тож уведення будь-яких обмежень на експорт сировини сільськогосподарського призначення залишається в арсеналі заходів торговельної політики держави. Не викликає сумнівів, що застосування таких дій вимагає більш деталізованого аналізу проблеми з боку органів влади для того, щоб дійти згоди щодо збалансованості врахування інтересів як самих експортерів, так і споживачів цієї продукції всередині країни, адже відомо, що харчова промисловість України знаходиться у тісному зв'язку із сільським господарством, яке є сполучним провайдером сировини і з торгівлею. Певна частина галузей харчової промисловості України тяжіє до ресурсних сировинних районів, тоді як інша частина має пряме відношення до районів споживання.

Сьогодні багато країн світу пішли шляхом підтримання тренду виробництва здорової їжі (healthy diet) та органічних харчових продуктів (organic food). Серед них можна назвати США, Німеччину, Швейцарію, Китай, Японію та ін. Для порівняння: на частку organic food у США припадає 3% ринку; від 1% до 7% – на ринок європейських країн. Тільки у Китаї різниця між ціною organic food/inorganic food може коливатися у діапазоні до 700%.

Доцільно констатувати, що українська економіка, на жаль, є неінноваційною. Для такої аграрної країни, як Україна, дуже гостро стоїть питання втілення ідеї органічного виробництва (землеробства), тим самим послаблюючи тиск сировинного експорту «на автоматі» на вичерпність ресурсного потенціалу країни. Україна потребує сталого стимулювання та розвитку органічного сільськогосподарського виробництва (organic farming) з ідеєю органічного (біологічного або ще назва екологічного) землеробства. Серед головних причин недостатньої розвиненості інноваційної сфери в Україні слід назвати: 1) відсутність відповідних програм і планів; 2) монополія прогресу і розроблення самих інновацій. Наступною проблемою є відсутність механізму стимулювання експорту готової продукції. Окрім цього, низку проблем та шляхи їх вирішення прописано у відповідному документі «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільськогосподарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року» від 10 липня 2019 р. № 588-р [9]. Серед головних проблем: нерозвиненість експортного потенціалу галузі, нехтування вимогами у частині забезпечення продовольчої безпеки країни, обмеженість інформаційно-аналітичного забезпечення. Шляхи їх вирішення вбачаються у розширенні експортної номенклатури товарів, роботі в напрямі диверси-

фікації ринків пропозиції та збуту, фінансуванні харчової та переробної промисловості, забезпеченні рівноваги товарних потоків.

Безпека ведення зовнішньоекономічної діяльності має бути спрямована на забезпечення стійкої, незалежного розвитку країни як цілісної структури господарювання – нерозривного елемента світогосподарської системи, забезпечуючи тим самим природне економічне зростання. Базис, на якому має вибудовуватися економічне зростання, ґрунтується на ефективних та раціональних зовнішньоекономічних зв'язках, новаторському перевороті у більшості галузей людської діяльності, збереженні природних ресурсів [1].

Нині безпека ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні стоїть під великим питанням, тому що держава не забезпечує належним чином економічну незалежність країни – по факту безконтрольність витрачання національних ресурсів. Здатність до прогресу і саморозвитку підприємств харчової промисловості не береться до уваги, як і активізація їх прихованих можливостей самостійної реалізації на захисті національних економічних інтересів. Для України має місце ведення політики оптимального перерозподілу сфер впливу по відношенню до вітчизняних сільськогосподарських виробників, які не мають монополії на внутрішньому ринку та бажають нарощувати експорт готової органічної продукції і т. ін. Країна потребує новаторського перевороту в питаннях своєї сировинної експорторієнтованості. Стратегічним вектором зовнішньоекономічної безпеки України є забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни і використання довгострокових стратегічних ефектів на світовому ринку. Спекулятивність сільськогосподарського сектору має бути зведена до мінімуму по максимуму можливостей державою, перекладаючи фінансове інфікування економіки із сировини на «фінансове вакціювання» економіки від продажу готової якісної харчової продукції на зовнішні ринки.

Механізм раціонального протекціонізму стане орієнтиром для всіх учасників українського ринку і водночас буде відігравати роль обмежувача, щоб дотримувалися інтереси внутрішньої безпеки країни. Застосування такого механізму повинно бути максимально зрозумілим і прозорим для галузі і не має створювати штучних переваг чи обмежень для окремих учасників. Важливо також і те, що обмежувачий механізм не буде припускати прив'язки обмежень до конкретних сировинних експортерів. Сировинні галузі необхідно лише частково обмежувати, без категоричних заборон, лише вказуючи товаровиробникам вектор найбільш раціонального інвестування (на зразок (organic food)). Принципи екологічності та інноваційності можуть бути перенесені у площину активізації фінансових можливостей підприємств харчової промисловості для виведення країни із «сировинної залежності» [5].

Без сумніву, подальше процвітання країни потребує заходів з обмеження сировинного експорту та звернення уваги на технологічне безпечне виробництво (inorganic food із подальшою активізацією виробництва organic food). Для підприємств харчової промисловості актуальними є субсидії експорту та кредитування експорту за умови виведення на зовнішні ринки готової інноваційної продукції, яка відповідає світовим стандартам. Висока ціна на таку продукцію та її експортна орієнтованість по всьому світу залучають сільгоспвиробників.

За інформацією AgroPortal.ua, в Україні станом на кінець 2019 р. існує близько 650 органічних операторів. Згідно з офіційною статистикою, Україна у звітному періоді посіла 11-е місце серед країн Європи відносно показників загальної площі сільськогосподарських угідь із сертифікацією «органічні». Водночас органік-землі займають менше 1% з 42,7 млн га сільськогосподарських земель в Україні. Упродовж 2015–2019 рр. площа органічних земель зросла в 1,5 рази, а органік-продукція в 2019 р. в грошовому вираженні перевищила \$95 млн. Своїми темпами розвитку органічного виробництва Україна може конкурувати з європейськими країнами, цей показник навіть у 5,5 рази вище, ніж в Європі, і в 4,9 рази, ніж у світі. Саме тому цей напрям потрібно розвивати інтенсивніше [10].

На рівні держави має робитися усе можливе задля того, щоб досягалася важлива стратегічна мета – створення підприємств замкнутого циклу – від збирання врожаю чи виробництва власних кормів до випуску готової якісної продукції. Завдання за нинішніх непростих економічних умов досить амбітне, але держава повинна піднімати планку все вище. Ставку необхідно робити на створення екологічно чистих, натуральних продуктів харчування.

Але для того щоб підприємства України мали можливість із найменшими втратами стати проміжними і навіть кінцевими щаблями у всесвітніх ланцюгах доданої вартості, необхідно виконати такі умови: 1) забезпечити країні політичну стабільність із відповідними гарантіями для бізнесу; 2) забезпечити непохитність та неухильність верховенства права в контексті української ментальності; 3) створити якісну логістичну інфраструктуру з ефективним митно-тарифним регулюванням.

Варто відзначити, що зі Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року абсолютно «випав» логістичний складник. Українською магістральною інфраструктурою не передбачено можливі обсяги «нової товарної продукції», експортних потоків. Зважаючи

на це, існуюча логістична інфраструктура (залізниця, порти) має бути переорієнтована на «нові» потреби високотехнологічного експорту. А пропускна здатність має враховувати ті обсяги товарів, які планується перевозити.

Висновки і пропозиції. Наукове розроблення такої складної проблеми, як управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств агропродовольчого сектору, зокрема підприємствами харчової промисловості, вимагає застосування відповідних підходів щодо її вирішення. Передусім це стосується проблеми нарощування розмірів експорту сировини України, тоді як підприємствами не використовується свій інфраструктурний, технологічний та інтелектуальний капітал, а про належну підтримку із боку держави й взагалі говорити не доводиться.

Експорт готової продукції останні роки тільки демонструє низхідну динаміку, проте простежується чітка висхідна динаміка експорту сировини. Розвинені країни (США, Канада, Сінгапур, Китай, Японія, Німеччина, Швейцарія, Велика Британія тощо), навпаки, намагаються нарощувати експорт готової продукції, але Україна всіляко дотримується тренду нарощення експорту сировини стратегічного призначення.

Зважаючи на поточний стан справ, обґрунтованим з економічного погляду вважається дотримання механізму раціонального протекціонізму з орієнтиром для всіх учасників українського агропромислового ринку з одночасним виконанням «ролі обмежувача» експорту сировини. Подальше процвітання країни потребує звернення уваги на технологічне органічне безпечне виробництво, розширення суб'єктами харчової промисловості ринків збуту і масштабів виробництва готової до споживання продукції. Українська магістральна інфраструктура має передбачати можливі обсяги «нової товарної продукції», експортних потоків, враховувати всі можливі «що, якщо» → «то» з готовим оптимальним алгоритмом дій, підключаючи аналітиків, експертів. Завдання уряду в даній ситуації полягає у тому, щоб уважно вивчати ситуацію в кожному конкретному випадку і приймати зважене, збалансоване рішення.

Список використаних джерел:

1. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір / О.І. Павлов та ін. ; за ред. О.І. Павлова. Одеса : Астропринт, 2019. 269 с.
2. Management of Foreign Economic Activity: Complex of learning materials for organization of independent work, control and self-control of student learning / Н. Hlukha et al. Dnipro : Alfred Nobel University, Dnipro, 2018. 89 с.
3. Cook Thomas A., Kelly Raia Mastering Import and Export Management, 3rd Edition. Publisher(s) : NY AMACOM, 2017. 688 p.
4. Активізація експортної діяльності підприємств України: недоторговані ринки та торгівельні бар'єри / М.Ю. Серпухов та ін. ; за заг. ред. М.Ю. Серпухова. Харків : Лідер, 2019. 215 с.
5. Nemchenko V., Nemchenko G. Investment potential of Ukraine and the possibilities of its use. *Економіка харчової промисловості*. 2017. Т. 9. Вип. 4/2017. С. 68–72.
6. Секторальна експортна стратегія України на 2019–2023 рр. : дослідження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL : <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 27.05.2020).
7. Grow Ukraine, export for U, 2019.: Ministry of Agrarian policy and food of Ukraine. URL : <https://agro.me.gov.ua/ua> (дата звернення: 27.05.2020).
8. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.05.2020).
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року» від 10 липня 2019 р. № 588-р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 61. С. 65. Ст. 2140, код акта 95423/2019.
10. Агропортал. URL : <http://agroportal.ua/> (дата звернення: 27.05.2020).

References:

1. Pavlov O. (2019). *Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy v systemi hlobalnykh konkurentnykh vidnosyn: ahroprodovol'chnyi vymir* [Foreign Economic Activity of Ukraine in the System of Global Competitive Relations: Agro-Food Measurement]. Odessa: Astroprint, 269 p.
2. Hlukha H., Kholod S., Shkura I., Yevtushenko O., Zadoya O. (2018). *Upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu* [Management of Foreign Economic Activity]. Dnipro: Alfred Nobel University, 89 p.

3. Thomas A., Kelly R. (2017). *Osvoiennia upravlinnia importom ta eksportom* [Mastering Import and Export Management]. NY: AMACOM, 688 p.
4. Serpukhov M. (2019). *Aktyvizatsia eksportnoi diialnosti ukraïnskyykh pidpriemstv: nedoekspenovani rynky ta torhov-elni bariery* [Activation of export activity of Ukrainian enterprises: underexposed markets and trade barriers]. Kharkiv: Leader, 215 p.
5. Nemchenko V., Nemchenko G. (2017) Investytsiyni potentsial Ukrainy ta mozhlyvosti yoho vykorystannia [Investment potential of Ukraine and the possibilities of its use]. *Economics of the food industry*, pp. 68-72.
6. *Sektoralna eksportna stratehiia Ukrainy na 2019–2023* [Sectoral Export Strategy of Ukraine for 2019-2023]. Available at: <https://www.me.gov.ua/> (accessed 27 May 2020).
7. *Zrostaï Ukraina, eksport 2019* [Grow Ukraine, export for U, 2019]. Available at: <https://agro.me.gov.ua/ua> (accessed 27 May 2020).
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 27 May 2020).
9. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro skhvalennia Stratehii rozvytku eksportu produktsii silskoho hospodarstva, kharchovoi ta pererobnoi promyslovosti Ukrainy na period do 2026» [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Strategy of development of export of agricultural products, food and processing industry of Ukraine for the period up to 2026»]. *Official Journal of Ukraine*, July 10, 2019.
10. Ahroportal. Available at: <http://agroportal.ua/> (accessed 27 May 2020).

Гриза А. С.

Одесская национальная академия пищевых технологий

УПРАВЛЕНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Резюме

Рассмотрены теоретические и практические аспекты управления внешнеэкономической деятельностью предприятий агропродовольственного сектора, в частности предприятий пищевой промышленности Украины. Акцентировано внимание на текущей проблеме, как из «сырьевого придатка» страну вывести в сторону «поставщика пищи», а именно выхода на внешние рынки с предложением готовой продукции с высокой добавленной стоимостью. Обращено внимание на показатели динамики объемов экспортно-импортных операций сельскохозяйственной продукции, пищевой и перерабатывающей промышленности из Украины в 2010–2019 гг. как критических для нормального функционирования экономики страны и ее бизнес-субъектов. Выделены проблемы на уровне государства и предприятий пищевой промышленности, которые тормозят вывод страны из «сырьевой зависимости» экспорта и являются камнем преткновения для расширения финансовых горизонтов. Обоснованы направления стимулирования и развития органического сельскохозяйственного производства. Сформулированы предложения по ведению политики перераспределения ресурсов и соблюдению механизма рационального протекционизма в отношении сырьевого экспорта как ориентира для всех участников отечественного рынка.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, экспорт сырья, экспорт готовой продукции, управление внешнеэкономической деятельностью.

Griza Anatoly

Odessa National Academy of Food Technologies

MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES

Summary

The article deals with the theoretical and practical aspects of managing the foreign economic activity of the agro-food sector enterprises, in particular the food industry enterprises of Ukraine. Emphasis is placed on the current problem of how to move the country towards a 'food supply' from the 'raw material appendage', namely to enter foreign markets with a value-added product offering. Attention is drawn to the dynamics of the volume of export-import operations of agricultural products, food and processing industry from Ukraine in 2010–2019 as critical to the normal functioning of the economy of the country and its business entities. Exports of finished goods in recent years only show a downward trend, while a clear upward trend in the export of raw materials can be observed. Developed countries (USA, Canada, Singapore, China, Japan, and other EU countries like Germany, Switzerland, UK, etc.) are trying to increase exports of finished goods, but Ukraine is in every way following the trend of increasing exports of strategic raw materials. It is argued that holding a leading position in the export of raw materials will not in any way ensure prosperity for Ukraine, because an axiom works: export volumes and its profitability are not directly related proportionally. The more a country sells raw materials, the more it is forced to import finished products, the less part of the market is available for its manufacturing industry. The problems at the level of the state and the food industry, which hinder the country's withdrawal from the "commodity dependency" of exports and are a stumbling block to expand the financial horizons, are highlighted. The directions of stimulation and development of organic agricultural production are substantiated. It is noted that further prosperity of the country needs to pay attention to technologically organic safe production, expansion of food markets and ready-to-use production markets. Proposals for a policy of redistribution of resources and compliance with the mechanism of rational protectionism in relation to commodity exports as a benchmark for all internal market participants were expressed. It is emphasized that the Government's task in this situation is to carefully examine the situation in each case and make a balanced decision.

Keywords: foreign economic activity, export, import, raw materials exports, exports of finished products, management of foreign economic activity.